

POVÁLEČNÁ LÉTA 1945 - 1947

Ivan Bauer

Žáci mají na dané téma učitelem vytvořený text, rozdělený do částí A - G se sadou podotázek (základní charakteristika období – teorie supervelmocí – výsledky války a politika – situace v Německu – Československo – SSSR a my – Marshallův plán). Poslední část H představuje soubor letopočtů a událostí. K textu je přiložen pracovní list se vztahem ke znárodnění. Žáci pracují s informacemi z dalšího textu a doplňují tabulku, příp. během tichého čtení označují 6 různými symboly text K. Čapka „Proč nejsem komunistou“. Poté své myšlenky konfrontují se svými spolužáky. Nakonec jim učitel vymyslí hravou formu, jak se dopátrat slov typických pro komunistický režim (z různých slabik poskládat slova a zkratku).

dějepis, občanská nauka

ZŠ, SŠ

Metody, cíle a výstupy: tiché/párové čtení, klíčová slova a fakta, analýza a syntéza, diskuse. Žáci se naučí pracovat s textem a vyberou z něj klíčová slova, která jim usnadní pochopení rozsáhlejšího např. článku, výkladu atp. Odpovídají na podotázky pod částmi A – G. Doplňují do tabulky text podle údajů z článku a kontrolují si svá zjištění se spolužáky a učitelem. Umí vysvětlit pojmy typické pro komunistický režim – viz soutěž.

A/ ZÁKLADNÍ CHARAKTERISTIKA OBDOBÍ

Po válce došlo k velkým změnám v mezinárodních vztazích, ve vnitřní politice jednotlivých států i v mezilidských vztazích.

Celkově **poklesl význam Evropy**. Poražené státy jako Německo a Itálie ztratily svou předchozí prestiž, Francie byla válkou a okupací velice zničená. Naopak **vzrostl** mnohonásobně **význam USA**, jehož území se válka nedotkla a **také SSSR**, které neslo hlavní tíhu války s Německem. Protože nikdo nepopíral zásluhy SSSR na porážce fašismu, veřejné mínění v řadě zemí se přiklánělo ke **spolupráci se Sovětským svazem a podpoře komunistů**. Lidé byli nadšení z konce války, ale také poznamenání prožitým utrpením. Byli naplněni **radostí i nejistotou**, doufali ve spravedlivější a šťastnější svět, ale také hledali viníky války a neváhali je pronásledovat i brutálně napadat. / U nás si například vyřizovali Češi účty se sudetskými Němci/

1. KTERÉ STÁTY VYŠLY Z VÁLKY VELMI OSLABENY?

B/TEORIE SUPERVELMOCÍ

Na scéně se objevily dvě země, které vybojovaly válku a snažily se také o to, aby právě ony ovlivnily **budoucnost celého světa**. Byly to **Spojené státy / USA/** a **Sovětský svaz / SSSR/**. Obě chtěly mít rozhodující vliv na uspořádání poměrů, na vývoj v jiných zemích apod. Protože jim menší státy nemohly konkurovat, staly se USA a SSSR tak zvanými **supervelmocemi**. Přitom se oba systémy od sebe výrazně odlišovaly.

CHARAKTERISTIKA	USA	SSSR
Práva národů	Založená na sebeurčení	Snaha o podřízení
Volby	Výběr z více stran	Fakticky vládní jedna strana
Moc založená na	Demokracii	Totalitě
Obchod a trh	Volný – nabídka a poptávka	Regulovaný a řízený
Vlastnictví	Soukromé	Státní
Občané	Zodpovědní a svobodní	Sledování a kontrolování

Někteří politikové se domnívali, že pod vlivem Západu se SSSR bude měnit a demokratizovat, ale to se nestalo.

2. KTERÉ STÁTY OZNAČUJEME JAKO SUPERVELMOCI? ČÍM SE OD SEBE LIŠÍ?

C/ VÝSLEDKY VÁLKY A POLITIKA

Stalo se, že vojenská vítězství se začala promítat do politiky. Demarkační čára, která původně dělila jen bojující armády, se stala vlastně dělítkem dvou světů. Ty země, **které osvobodili Američané se vydávaly na cestu k demokracii**. Ty země, které osvobodila Rudá armáda se postupně stávaly služkami „strýčka Stalina“. Ten chtěl kontrolovat dění všude tam, kam vstoupil sovětský voják, chtěl svému vlivu podřídit celou východní a střední Evropu a usiloval o zavedení socialismu a komunismu na osvobozeném území. / Například v Albánii, Bulharsku, Rumunsku, Jugoslávii, Maďarsku a jinde./ Postupně také v NDR a Československu.

3. KTERÉ STÁTY SE DOSTALY DO SOVĚTSKÉ SFÉRY VLIVU? / 4/

Přitom není divu, že komunistické strany po válce svůj vliv posílily. SSSR přinesl obrovské oběti, vděk byl namístě. Mnozí komunisté také zahynuli v táborech a věznicích a jejich myšlenky se zdály přitažlivé.

4. KTERÉ POLITICKÉ STRANY POSÍLILY PO VÁLCE SVŮJ VLIV?

D/ SITUACE V NĚMECKU

Německo bylo poraženo, sen o Třetí říši se zhroutil. Průmyslově vyspělý stát byl zcela zničen, vybombardován, vyčerpán. Ale stejně jako po první světové válce, i teď si velmoci uvědomovaly, že musí **pomoci s jeho obnovou**. Průmyslové Porýní a Porúří viděli jako nutnou podmínku obnovy celého kontinentu. A tak do Německa proudily nemalé částky a na jeho obnově se usilovně pracovalo. Situace byla o to těžší, že část Německa osvobodily západní armády, část osvobodili Sověti. **Kdo tu po válce bude mít vliv?** Nakonec došlo v roce 1948 k vytvoření tak zvané **Trizónie**. To bylo území, které vzniklo spojením původních okupačních zón tří spojeneckých států. Z ní na podzim 1948 vzniklo **NSR – západní Německo**. Z území, které osvobodila sovětská armáda, vzniklo o měsíc později **NDR – východní Německo**. V NDR se prosadil socialismus. Toto rozdělení země trvalo pak velmi dlouho.

5. CO BYLA TZV TRIZÓNIE?

6. KTERÉ STÁTY VZNIKLY PO VÁLCE NA ÚZEMÍ NĚMECKA?

E/ A ČESKOSLOVENSKO?

President **Beneš** si uvědomoval, jakou zásluhu na porážce fašismu má SSSR, navíc byl jistě zklamán postojem Anglie a Francie na mnichovské konferenci v roce 1938. Snad **proto se přiklonil ke spolupráci se SSSR / Československo uzavřelo se Sovětským svazem smlouvu o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci už v roce 1943** / Jenže spolupráce se postupně měnila v závislost a podřízenost. Už Košický vládní program tento stav dokazoval. Proč se o něm jednalo v Moskvě? Proč Beneš nepředložil vlastní návrh a jednal jen o návrhu komunistů? Proč byla z účasti v nové vládě vyloučena Česká národní rada – jediná domácí odbojová organizace? Proč Beneš na nátlak pana Stalina vzdal svou představu o obnově republiky v předmnichovských hranicích a **odevzdal území Zakarpatské Ukrajiny bez námitek Sovětům**? To jsou jen některé otázky, které zarážejí každého, kdo přemýšlí.

Nová poválečná vláda tak vznikla z představitelů zahraničního odboje, kteří působili v **Moskvě a v Londýně**. Převahu v ní už měli komunisté. Krom KSČ tvořily vládní koalici strany ČSSD, ČSNS a ČSL a některé menší. Všechny byly spojené do tak zvané Národní fronty a tak vlastně **vůbec neexistovala opozice**. Aby se nový režim upevnil a získal podporu obyčejných lidí, brzy se prosadilo znárodnění bank, dolů a velkých podniků a také **pozemkovou reformu**. Tím získali komunisté podporu malých rolníků, protože bylo možné nakoupit malé přiděly půdy od 13 hektarů. Znárodněním velkých podniků zmizel soukromý velký kapitál a pozemkovou reformou zmizeli ti nejchudší. Rozdíly mezi lidmi se začaly vyrovnávat. Tehdy se objevily známé **Benešovy dekrety**. Byla to nařízení a zákony zpracované a schválené presidentem Benešem v době, než začal fungovat zvolený parlament. Hovořilo se v nich např. **o potrestání zrádců a kolaborantů, o zabavení jejich majetku** apod. V této době také došlo k odsunu sudetských Němců z našeho území. Požadavek odsunu vyplynul z mezinárodní situace a z jednání velmocí, nicméně mnozí Češi jej vzali jako šanci k odplatě a pomstě. Proto je tato otázka v česko – německých vztazích stále živá. V prvních poválečných **volbách v roce 1946 už KSČ vítězí**. Předsedou vlády se stává syfilitik **Klement Gottwald**.

7. PROČ PODPOROVAL BENEŠ SPOLUPRÁCI SE SSSR?
8. JAKÉ ÚZEMÍ REPUBLIKA PO VÁLCE ZTRATILA?
9. JAKÁ OPATŘENÍ PROSAZOVALA POVÁLEČNÁ VLÁDA?
10. CO BYLY TZV. BENEŠOVY DEKRETY?
11. CO OZNAČUJEME TERMÍNEM „ODSUN“ A PROČ JE TATO OTÁZKA CITLIVÁ?

F/ SSSR A MY

Československo bylo prvním státem, který už za války uzavřel tak široce formulovanou smlouvu se SSSR. **Většinu našeho území osvobodila Rudá armáda a tak byl vliv SSSR** na dění u nás **samozřejmý**. Navíc Stalin si uvědomoval, že Československo je ze všech okolních států průmyslově nejvyspělejší a postupně podržoval naše hospodářství sovětským potřebám. Československo se mělo stát „**kovárnou socialismu**.“ Přitom Stalin nátlakem donutil Beneše k odstoupení Zakarpatské Ukrajiny a zmenšení našeho původního území. Také nás donutil odstoupit od Marshallova plánu.

G/ MARSHALLUV PLÁN

George Marshall byl vysokým důstojníkem amerického štábu, později ministrem. Sestavil dokument zvaný **Marshallův plán**. Šlo o promyšlený systém **dodávek** potravin, zboží i strojního zařízení do všech evropských zemí poničených válkou. Nenávratně byly poskytnuty Evropě tři miliardy dolarů, ve formě úvěrů a půjček dalších sedmnáct miliard. Plán **pomáhal překonávat poválečné těžkosti**. A ty se projevy i u nás. / Málo strojů a hnojiv, nedostatek pracovních sil apod./ Jenže **Stalin** se domníval, že tato pomoc posílí vliv Američanů a proto socialistickým zemím i Československu **účast na plánu zakázal**. Je pravda, že ze SSSR přišly místo toho dodávky obilí, ale nebyly dostatečné, protože Sovětský svaz se tehdy sám potácel v hluboké hospodářské krizi a nedokázal držet krok se Západem.

12. CO BYLO NÁPLNÍ MARSHALLOVA PLÁNU?

H/ DŮLEŽITÁ DATA

1945	Amerika vlastní jadernou pumu - převaha
1945 duben	vyhlášen Košický vládní program
1945 8. květen	kapitulace Německa
1946	I. poválečné volby u nás
1947	zákaz naší účasti v Marshallově plánu, sucho, krize v zemědělství
1948 – 52	Marshallův plán pro západní Evropu